

wijsbegeerte gemaakt, kon deze centrale positie slechts handhaven, door de antinomie tusschen natuur en vrijheid, wetenschaps- en persoonlijkheidsideaal in zich op te nemen en de Wissenschaftslehre, waarin Fichte de identiteit van wetenschaps- en persoonlijkheidsideaal wilde fundeeren, kon geen anderen vorm dan die der antinomische dialectiek bezitten.

De rede kon nu ook niet meer, gelijk bij Kant, een statisch gegeven zijn, maar moest zich zelve langs dialectischen weg eerst scheppen. Alle denken is bepaald door het principe van het zuivere zelfbewustzijn: Het absolute ik schept zichzelf. Om zichzelf te scheppen moet het zich eerst onderscheiden van al het andere en zich dit als niet-ik tegenoverstellen. „Das Ich setzt das Nicht ich im Ich” ¹⁰⁾. Zie hier dus in de theoretische filosofie de natuur als product der vrijheid, als product der rede-activiteit geponeerd, maar het is het product der antinomie, der tegenstrijdigheid.

En om de absoluutheid, de niet door wetten bepaalde vrijheid van de eerste scheppingsdaad te redden, moest de schepping van dit „niet ik in het ik” als een onbewuste voorstelling worden gekwalificeerd.

Dit vrijheidsidealisme van Fichte, dat de dialectiek, de methode der antinomie als soevereine methode noodig had om het oude logicistisch wetenschapsideaal ten behoeve van de zedelijke vrijheid terug te dringen, werkte diep in de romantiek door. Friedrich **Schlegel** en **Novalis** spraken het openlijk uit, dat het met het principium contradictionis onvermijdelijk gedaan was, dat alle leven op antinomieën berustte en daarom met het principe der formeele logica niet te begrijpen was. De persoonlijkheid zelve, de idee der zedelijke vrijheid moest in de natuur worden ingedragen ¹¹⁾. De historie, het geheimzinnig organisch werken van de zedelijke waarden in de werkelijkheid, begon na de desillusie der Fransche revolutie, waarin de rationalistische, mechaniseerende natuurrechtsleer fiasco had geslagen, de romantiek te bekoren.

Men zocht boven Kant's burgerlijke wets-ethiek, zijn nuchter abstract plichtsbegrip uit te stijgen naar een hoogere, wijdere en vrijere beschouwing der persoonlijkheid ¹²⁾.

De historische rechtsschool onder de superieure leiding van **Von Savigny** formuleerde haar program tegen den rationalistischen hoogmoed der natuurrechtsschool. En intusschen ging de innerlijke dialectiek der humanistische levens- en wereldbeschouwing verder haar fatalen gang ¹³⁾.

Van het dualistisch kriticisme van Kant naar Fichte's vrijheidsidealisme, door **Schelling** heen naar **Hegel's** absolute identiteitsphilosophie, van subjectief naar objectief idealisme. Boven Fichte's absolute ik, de subjectieve „Vernunft” eischte de voleindiging van het humanistisch persoonlijkheidsideaal de Weltvernunft, de Vernunft der gemeenschap. In de eenheid van het absolute substantieele denken, in de eenheid der Weltvernunft zouden alle antinomieën langs den weg der antinomie zelve worden overwonnen. In de eeuwige logisch-metaphysische beweging, de ononderbroken dialectische ontwikkeling van thesis tot antithesis en